

Гайда Л.А. (2023). Подвижництво як стиль життя (за матеріалами книги «Шкільне музейництво у біографіях і фактах»). Український технічний музей: історія, досвід, перспективи. Матеріали 17-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Державний політехнічний музей імені Бориса Патона при КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». С. 45-48.

**ПОДВИЖНИЦТВО ЯК СТИЛЬ ЖИТТЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ
«ШКІЛЬНЕ МУЗЕЙНИЦТВО У БІОГРАФІЯХ І ФАКТАХ»)
Л.А. Гайда**

Важливою складовою українського музейного простору є музеї при закладах освіти, яких за підсумками крайнього огляду, на початок 2023 р. налічується 3243, з них – 2964 у закладах середньої освіти, 115 – у позашкільних закладах, 126 – закладах професійної та професійно-технічної освіти, а також у дошкільних закладах – 38 [1]. Місія освітянського музейництва, це збереження і популяризація історико-культурних надбань народу України, сприяння у реалізації діяльнісного підходу у процесі навчання й виховання дітей та молоді, долучення до локальних культурологічних проєктів та роботи місцевих громад.

Одним із провідних напрямків роботи Педагогічного музею України є співпраця з педагогами, які активно використовують потенціал музейних зібрань у роботі з дитячою аудиторією саме у закладах освіти. На сайті музею створено електронний ресурс «Музейна педагогіка», що містить такі компоненти: «Шкільні музеї», «Навчальні програми», «Меморіальні музеї при закладах освіти»; у такий спосіб знаходить свій вияв популяризація їхньої діяльності, а значить, підтримка значної кількості саме громадських музеїв, які відіграють колосальну роль у вихованні молоді генерції українців.

Тема внеску педагогів у розвиток українського музейництва є мало розробленою. На основі емпіричних спостережень та вивчення сучасного контенту освітянської біографістики можна стверджувати, що серед педагогічної спільноти маємо цілу плеяду дослідників і популяризаторів історико-культурної спадщини. Їхня діяльність зі створення освітянського музейного середовища – формування колекцій музеїв, засобів музейної педагогіки залежно від змісту музейного зібрання, вплив на культурологічне середовище громад – недостатньо вивчено й гідним чином не оцінено.

Початок саме такого вивчення поклав Педагогічний музей України, ініціювавши ідею реалізації дослідницького проєкту «Шкільне музейництво у біографіях і фактах» у співпраці з Українським державним центром національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. На місцях матеріали збирали обласні та Київський міський центри національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, станції юних туристів.

Мета проєкту: дослідження та узагальнення відомостей про український освітній музейний рух в особах. Мета зумовила конкретні завдання: формування антології біографій-життєписів педагогів, засновників та

керівників музеїв закладів освіти України; популяризація культури добрих прикладів, на їхній основі формування ціннісних орієнтирів і почуття патріотизму у дітей та молоді; ушанування внеску педагогів в українське музейництво та краєзнавство; як результат – видання книги.

До участі були запрошені колективи, які мають музеї та виявили бажання зробити свій внесок у популяризацію музейної справи. У підсумку було досліджено 72 біографії педагогів-засновників музеїв із 22 областей України та Києва (з них: 32 – чоловіки та 40 – жінки). На жаль, через російсько-українську війну не змогли представити відомості про педагогів-музейників Донецька, Луганська та Херсонська області. Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє проілюструвати певні спостереження. Цікавим виявився калейдоскоп змісту діяльності педагогів, який презентує роботу як найбільш популярних, так і доволі рідкісних за тематикою музеїв. Отже, за профілями представлені: етнографічні – 12; музеї історії школи – 10; історичні, військово-історичні, історико-краєзнавчі, краєзнавчі, меморіальні, музей історії села – по 5; історії рідного краю, музеї Природи, літературні, музеї історії освіти – по 3; далі у меншій кількості – художній, меморіально-мінералогічний, історії дитячого туризму, історії Палацу дітей та юнацтва, історії школи-інтернату для сліпих дітей, музей-комплекс та Музей Новітніх Героїв. Це розмаїта палітра людських доль наших колег, які на громадських засадах багато років працюють в освітянських музеях – їхня своєрідна колективна біографія.

Проілюструємо викладене вище декількома конкретними прикладами. Серед представлених біографій постає розмаїта картина людський доль, які є свідченням певного періоду розвитку гуманітарної сфери українського суспільства як у минулому, так і сьогодні.

Корифеєм шкільного музейництва можемо вважати Панаса Луньова, засновника і творця Пархомівського художнього музею Харківської області. Сьогодні музей носить його ім'я та є одним з найцікавіших музеїв України, де зібрана унікальна колекція, яка нараховує близько 7 тисяч одиниць збереження – це унікальні твори живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, матеріали з археології та етнографії. Створений П.Ф.Луньовим музей є одним із важливих центрів туризму Харківщини.

Але сьогодні має свої виклики, так у Рудківській СЗШ І-ІІІ ст. імені Володимира Жеребного Самбірського району Львівської області», директорка Надія Кондрашова створила Музей Новітніх Героїв. У 2014 році вона виступила з ініціативою та домоглася присвоєння закладу освіти імені Героя України, Героя Небесної Сотні Володимира Жеребного. Згодом виникла ідея створення куточка Героя, який переріс у музей Новітніх Героїв, що збирає інформацію про сучасну війну з російським агресором.

Досить численною є когорта педагогів, які заснували музеї народознавства та етнографії. До прикладу, Ярослава Приймак, авторка та керівниця Музею «Бойківського побуту та вишивки» Вигодської загальноосвітньої школи Калуського району Івано-Франківської області. Ярослава Олексіївна є знавцем своєї справи, залучаючи дітей до музейних

справ, сприяє передачі молодому поколінню багатства духовної та матеріальної культури нашого народу.

Є випадки коли захоплення музейною та краєзнавчою діяльністю стало сімейною справою. Володимир та Любов Нерубайські у Тальнівському навчально-виховного комплексі «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1-гімназія» Черкаської області створили два музеї – музей «Шевченкова світлиця» та музей історії школи. А Леся Свиноей, продовжуючи справу своїх батьків Степана Федоровича і Євгенії Семенівни Лукашуків, опікується музеєм академіка Михайла Кравчука гімназії села Човниця, що на Волині.

Значна частина біографій презентує створення музеїв історії закладів освіти, серед яких представники Київщини: Зоя Чередниченко (Музей історії освіти селища Борова Борівського академічного ліцею Фастівського району) та Анатолій Бондар (Музей гімназійної освіти Білої Церкви навчально-виховного об'єднання «Перша Білоцерківська гімназія-школа І ступеня»).

Результатом дослідження є певний зріз існування та плідної діяльності спільноти педагогів, які здатні не лише генерувати ідею створення музею, а й визначити інструментарій її реалізації. Для багатьох з них шкільне музейництво стало подвижницькою справою життя. При цьому слід врахувати й високий рівень педагогічної майстерності колег, які професійно використовують історико-культурний потенціал музеїв у навчанні й вихованні дітей. Великий тлумачний словник сучасної мови визначає поняття «подвижництво» як самовідданість у труді, самовіддана діяльність, спрямована на досягнення високої мети та спосіб життя людини [2]. Тож, подвижництво у повному сенсі цього поняття є стилем життя багатьох тисяч педагогів України, які упродовж багатьох років навчають дітей знати й любити своє-рідне і, як підтверджує наш час, захищати його у трудні часи, відстоюючи незалежність держави та людську гідність.

Нам вдалось реалізувати всеукраїнський дослідницький проєкт повністю, наприкінці 2022 року вийшла друком підсумкова робота – книга «Шкільне музейництво у біографіях і фактах», яка адресована педагогам, керівникам гуртків та інших учнівських краєзнавчих об'єднань, працівникам музеїв і бібліотек, методистам позашкільних закладів, усім, хто цікавиться музейною педагогікою [3]. Це видання – перша спроба узагальнити відомості про музейно-освітянський рух в Україні. Перспективним видається більш детальне вивчення вказаного явища у хронологічно-тематичному аспекті як стратегічного орієнтиру освітянське краєзнавства та музейництва.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Лист Міністерства освіти України №4/738-23 від 20.03.2023 р. «Про підсумки огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти»: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ToFHlQf39bkAxPDNCA0GddxChMbtD3ed?fbclid=IwAR1dyXeV-ZCKDG_Y8ZINAuCGLQ15LJVYUnjU_R2pGbyMcIHIZ-UMUoJMj8k
2. Подвижництво. Великий тлумачний словник сучасної мови: <https://slovnkyk.me/dict/vts/подвижництво>

3. Шкільне музейництво у біографіях і фактах / Педагогічний музей України, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді ; [укладач : Л.А. Гайда; наук. консультант О.П. Міхно]. Вінниця : Видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2022. 316 с.: <http://pmu.in.ua/download/шкільне-музейництво-у-біографіях-і-фа/>